

MAJA MATIJEVIĆ*

O sretnome vikendu i novim pogledima – nastavnička iskustva s tečaja hrvatskoga jezika za azilante i tražitelje azila

Ove je godine u ožujku započeo i u lipnju završio eksperimentalni tečaj hrvatskoga jezika za azilante i tražitelje azila. Inicijativa Croaticuma – Centra za hrvatski kao drugi i strani jezik Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Uprave istoga fakulteta i udruge *Are You Syrious?* urodila je plodom i osnovana je skupina viših početnika od 15 polaznika – jedne žene i 14 muškaraca u dobi od 19 do 39 godina. Bolne uspomene iz rodne Sirije i Iraka i jedna želja: naučiti hrvatski jezik i upoznati se s kulturom svoje druge domovine, odnosno države za koju žele da im postane drugom domovinom. Nastavu su pod mentorskom palicom dviju Croaticumovih lektorica, Jelene Cvitanušić Tvico i Ranke Đurđević, volonterski izvodile tri studentice Kroatistike: Ivana Bauk, Ivana Đerke i Maja Matijević. Jedan je tjedan jedna studentica održala šest sati nastave, sljedeći je tjedan nastavu držala druga studentica, pa onda treća, i tako redom do željenih 90 sati u 15 tjedana, koliko je tečaj ukupno trajao.

Među polaznicima bilo je nekoliko potpunih početnika, a jezična je kompetencija ostalih, ovisno o jezičnoj vještini, uglavnom bila između razine A1 i A2. Iako se većina nastave održavala isključivo na hrvatskome jeziku, u učionici se mogao čuti i arapski (koji nastavnice ne znaju) i engleski (koji neki polaznici ne znaju), pa su stoga napredniji polaznici često bili jezični pomagači, odnosno nerazumljivije su dijelove prevodili na arapski svojim kolegama. Skupina je po razini predznanja u određenoj mjeri bila nehomogena, ali je olakšavajuća okolnost bila ta što je skupina bila jezično homogena:

svim je polaznicima materinski jezik arapski i nastava se stoga mogla prilagođavati učenicima s obzirom na razlike između hrvatskoga i arapskoga. Prema tome, mnogo se pozornosti u gramatičkim lekcijama na početku pridavalo samoglasničkomu sustavu jer su polaznici teško razlikovali samoglasnike *u* i *o*, zbog čega je *ulica* znala biti *ilica*, *subota sobota*, *odmor udmor*, a *udana žena odana žena*. Osim samoglasnika,

.....
 Prema tome, mnogo se pozornosti u gramatičkim lekcijama na početku pridavalo samoglasničkomu sustavu jer su polaznici teško razlikovali visoke samoglasnike, *u* i *o*, zbog čega je *ulica* znala biti *ilica*, *subota sobota*, *odmor udmor*, a *udana žena odana žena*.

* Maja Matijević studentica je Kroatistike i Informacijskih znanosti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

problematični su bili i suglasnici *p* i *b*. Budući da arapski jezik nema fonem *p* i da je njemu najbliži ostvaraj *b*, učenici su ih često miješali: *palačinke* su bile *balačinke*, *purica burica*, a *Japan Jaban*. Doda li se fonetskim problemima činjenica da se u arapskome pismu samoglasnici načelno ne bilježe i da arapski nema nesamoglasnike kao jezgru sloga, ne treba čuditi to što je *četvrtak* znao biti *čTvrTk*, *baviti p̣viti*, a *obrva uprava*.² Kliznuvši iz fonologije u morfologiju, obrada je padeža išla korak po korak, padež po padež, funkciju po funkciju. Počevši s nominativom (usput govoreći o trima rodovima

.....
 Učeniku koji se prvi put susreće s hrvatskim glagolskim sustavom teško je objasniti da imamo mnogo glagola, da ti glagoli mogu opisivati i najspecifičnije i najopćenitije radnje, da se hrana može i *jesti* i *pojesti*, tj. da glagol može značiti da je radnja završena ili da nije završena neovisno o glagolskome vremenu.

i dvama brojevima) preko akuzativa kao objekta radnje, instrumentala društva, sredstva i dodatka, lokativa kao statičnoga mjesta, dativa kao primatelja i smjera kretanja, vokativa kao dozivanja, pa do prostornoga i eksplikativnoga genitiva (ističući pritom svakomu padežu uz nastavke i tipične prijedloge i glagole), polaznici su učili cijele paradigme, kojima je na kraju dodana *i*-sklonidba kao svojevrсна iznimka od sustava kojim su već polako vladali. Iako se na početku padežni sustav činio najvećim i najtežim zalogajem, pokazao se svladivim, dok je za objašnjavanje glagolskih oblika i posebno glagolskih značenja trebalo mnogo više vremena, strpljenja, crteža, pa nerijetko čak i akrobacija u učionici. Učeniku koji se prvi put susreće

s hrvatskim glagolskim sustavom teško je objasniti da imamo mnogo glagola, da ti glagoli mogu opisivati i najspecifičnije i najopćenitije radnje, da se hrana može i *jesti* i *pojesti*, tj. da glagol može značiti da je radnja završena ili da nije završena neovisno o glagolskome vremenu. Osim brojnih fonetskih lekcija, vježba samoslušanja (pri čemu polaznici dlanovima okrenu uške prema naprijed kako bi sami sebe bolje čuli i osvijestili kako govore), diktata (u odnosu polaznik – polaznik ili nastavnica – polaznici), pjesama (npr. *Da sam ja netko* za poučavanje kondicionala prvoga, *Moja posljednja i prva ljubavi* za vokativ), prepisivanja tekstova, različitih testova i mnoštva zadataka koji su činili gramatički dio nastave, nastava se sastojala od još dvaju dijelova – leksičkoga (uvođenje novoga rječnika) i kulturnoga. Ta su se tri dijela cijeli semestar preplitala. Govoreći o riječima povezanim s hranom i pićem, mogli su se obrađivati specifični glagoli *jesti* i *piti*, ali se isto tako moglo govoriti o tipičnoj hrani u različitim dijelovima Hrvatske.

² Izvorno arapsko pisanje samoglasnike načelno ne bilježi, nego bilježi suglasnike kao korijen riječi oko kojega se samoglasnici (koji se bilježe apostrofima, kružićima i crticama oko suglasnika) razmještaju tvoreći nove oblike. Tipični su primjeri izvedenice od korijena *ktb* (pisati): *kataba* (pisao je), *katabat* (pisala je), *katabtu* (pisao sam / pisala sam), *kitab* (knjiga), *kutub* (knjige), *katib* (pisac), *maktabat* (knjižnica) i dr. Osim toga, valja spomenuti da je nepostojanje razlike između velikih i malih slova u arapskome bio vjerojatan uzrok tomu da su polaznici imali dosta problema s razlikovanjem velikih i malih slova u hrvatskome.

Ako su se obrađivali glagoli šeste vrste (tipa *kupovati – kupujem, stanovati – stanujem*), moglo se govoriti o odjeći i obući, odjevnim navikama u Hrvatskoj, o narodnim nošnjama, o navikama i običajima stanovanja u Hrvatskoj. Ako je prema tjednome planu trebalo govoriti o zdravlju, uz određene se riječi povezane s dijelovima tijela i obavljanjem liječničkih pregleda (*kost, krv*) moglo početi s *i*-sklonidbom, ali i govoriti o odlasku liječniku i o hrvatskome zdravstvu.

Evo primjera zadanoga silaba i ostvarenoga plana u devetome tjednu nastave:

Deveti tjedan

- a) leksik: pošta i banka, pisanje razglednica i čestitka, SMS-ova, e-poruka; telefoniranje
- b) gramatičke jedinice: prezent glagola *-ati/- (j)em* (npr. *pisati, slati*); vokativ (npr. za naslovljavanje e-poruke); osobne zamjenice u dativu
- c) kulturne teme: Slavonija

Ponedjeljak: osobne zamjenice u dativu (prikaz paradigma i čitanje), ponavljanje pravila o tome u kojim se slučajevima upotrebljava naglašeni, a u kojima nenaglašeni oblik, zadatci s osobnim zamjenicama u dativu; slušanje pjesme *Moja posljednja i prva ljubavi* i upisivanje vokativnih oblika u tekst, prikaz nastavaka i definiranje pravila povezanih s vokativom, zadatci s vokativom (čestitke u kojima se polaznici moraju obratiti zadanomu primatelju čestitke); domaća zadaća: ponavljanje svih padežnih oblika i funkcija, zadatci u kojima treba prepoznati potreban padež i upisati točan oblik.

Srijeda: situacijski telefonski dijalog (sa ZET-ovim djelatnikom nakon gubitka torbe u tramvaju), leksik povezan s telefoniranjem (javljanje na telefon, traženje određene osobe, biranje pogrešnoga broja, početak i završetak razgovora), sastavljanje telefonskoga dijaloga u parovima (naručivanje kod liječnika ili zubara, opravdavanje djetetova izostanka iz škole, razgovor s prijateljem), pisanje e-poruka uz uvježbavanje glagola *pisati* i *slati* (leksički, kao uvod u sljedeću lekciju); domaća zadaća: slanje e-poruka nastavnicama, pisanje izmišljenoga telefonskog dijaloga s odabranom osobom.

Petak: prezentska konjugacija glagola tipa *pisati – pišem, kretati – krećem* (objašnjavanje paradigme), zadatci, povezivanje nabrojanih glagola sa sličicama koje prikazuju radnje; dijalog na pošti i pisanje razglednica, tekst o Slavoniji (čitanje s razumijevanjem); domaća zadaća: ponavljanje glagolskih tipova, upisivanje glagola u točnome obliku, dopunjavanje teksta poznatim leksikom.

Silab je na ovome tečaju bio prilagođen polaznicima prema *Programu učenja hrvatskoga jezika, povijesti i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom radi uključivanja u hrvatsko društvo* (MZOS, 2014.) i prethodnim iskustvima mentorica o poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika. Iako su mentorice pregledavale materijale koje su volonterke sastavljale, velika je pomoć i inspiracija bio Croaticumov udžbenik za početnike (*Hrvatski za početnike 1: Udžbenik hrvatskoga kao drugog i stranog jezika*), udžbenik za više početnike A2/B1 (*Razgovarajte s nama!*) te radna skripta koju su izradile Croaticumove lektorice Ana Grgić, Tanja Salak i Ranka Đurđević.

.....
 Polaznici su nam postavili i mnogo logičnih pitanja o jeziku (jer ako komu, primjerice, želimo *sretan rođendan* ili *sretan Božić*, zašto ne bismo zaželjeli i *sretan vikend*), a ta su nas pitanja još jednom odmaknula iz uhodanosti, ovaj put u materinskome jeziku, pružila pogled izvana i okrenula perspektivu u kojoj, predavajući strancima, i vlastitomu jeziku pristupamo sa strane.

Usporedba je arapskoga i hrvatskoga u nastavi mnogo pomogla, dala putokaze u pripremi materijala i mnoge pogreške objasnila, ali se najviše ipak moglo naučiti baš u učionici, i to od polaznika. Kad se na nastavi obrađivao kondicional prvi, jedan je polaznik napisao: „Kad bih imao veliku moć, promijenio bih hrvatski jezik.” Promijenio ga – možda, ali odustao od učenja – sigurno ne. Za prenošenje dojmova s ovoga tečaja mnogo bi više trebalo pisati o motivaciji, volji i upornosti naših dragih polaznika (za što možda ne bi bilo dovoljno prostora u cijelome broju ovoga časopisa, a kamoli u članku). Osoba koja ima drukčije razloge dolaska u Hrvatsku od većine ostalih učenika hrvatskoga kao stranoga jezika ima i drukčiji pristup učenju. Uz breme puta koji su prošli, uz višekratno i višesmjensko radno vrijeme i tešku situaciju u kojoj se nalaze,

naši su učenici na tečaj dolazili vedri i čili, uvijek i beziznimno ustajali i nasmijano pozdravljali svoje nastavnice, a iz učionice uvijek izlazili zahvaljujući. Prepričavali su nam kako ih susjedi bodre jer ističu hrvatsku zastavu na prozoru uoči Svjetskoga nogometnog prvenstva u Rusiji, a hrvatske su krajeve, prirodne ljepote i običaje gledali s toliko divljenja da se netko tko više desetljeća ovdje živi može upitati gdje je nestao taj neiskvareni i zaljubljeni pogled iz njegovih očiju. Postavili su nam i mnogo logičnih pitanja o jeziku (jer ako komu, primjerice, želimo *sretan rođendan* ili *sretan Božić*, zašto ne bismo zaželjeli i *sretan vikend*), a ta su nas pitanja još jednom odmaknula iz uhodanosti, ovaj put u materinskome jeziku, pružila pogled izvana i okrenula perspektivu u kojoj, predavajući strancima, i vlastitomu jeziku pristupamo sa strane. Upravo je ta perspektiva nagrada koju dobije svatko tko predaje inojezičnim učenicima, a nagrada je volonterkama na ovome tečaju i upoznavanje polaznika čije životne prilike mogu rastužiti, ali najviše ipak motivirati i inspirirati – naučiti o trudu, pozitivnosti, o upornosti i neodustajanju i, na kraju svega, potaknuti na još više volontiranja koja našim novim sugrađanima mogu pomoći u integraciji jer se volontiranjem na ovome tečaju mnogo više dobilo nego dalo.